БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУҢ!

САҢА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҒЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛӘҺИТТӘР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОН ИААҒЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл адтыннык 15 күнүттэн тахсар | № 88 (4199) | 1972 сыл, От ыйын 22 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

ҮРҮҢ ИЛГЭ ҮЛӘҺИТТӘРИН КУОТАЛАҺЫЫЛАРЫН КҮҮҺҮРДҮӨҒҮҢ!

Быйылгы ыраах эбэнээйдах кэрэ-бала сылга пятьсотка иччэс сылын сорукпадын толоруута оройуон маниыыксыттара өйдөөрүн кыаллаттарын аччыгыйар сорукпахтар. Оройуон үрдүнэн валовойдуна 6850 тонна уонна өнирдин фуражнай ыраахтан 1525 кг үүтү ыыр ураанан сорук турар.

Сүөһүтүгэр ыалдьыы өрөдуукуйбаны үрдэтиннэ, чуолаан үүтү ыаһыныгар сыл бастаҥы ааҕарын түмүгүнэн сорох хаһаайыстыбалар үчүгэй көрдөрүүлэри ситистилэр. Үүт валовой ыалын быыбарыгар Ленин аатынан колхоз 115,6, Карл Маркс аатынан колхоз 108,4, Субуруускай аатынан совхоз 103,6 бырыыынан толордулар. Бу хаһаайыстыбалар үүт өнөһүттүн аастыы сылтан үрдэтиллэр. Иккис түмүгэр үүт валовой ыалын быыбарыгар оройуон үрдүнэн 103,1 бырыыынан толоруллуна. Ол эрээри үүт өнөһүттүн быыбарыгар Эрилик Эристиин аатынан колхоз 99,9, Калинин аатынан колхоз 85,2 бырыыынан толоруоннор хаалан иннэлэр.

Уураах үүт ыаһыны охсуһуута тэрээһин үлэҕэ уонна бөҕөргөтүлүннэ маниыыксыттар, чөрмалар куоталаһыыларын тэрийиигэ үүс итэҕэстэр уонна коттүүлүөр тарыстылар. Ол түмүгэр бырдыгы ыаахтан үүтү ыаһын сыл аҥардаах быыбарыгар бөҕөргөтүлүннэ. Бырдыгы фуражнай ыаахтан Калинин аатынан колхоз баара-эрэ 464 кг, Карл Маркс аатынан колхоз 640 кг үүтү ыыннар быыбарыларын 64,4—88,9 бырыыынан толордулар. Оройуон үрдүнэн 700-тэн тахса маниыыксыттан 97-лэрэ эбэтэр 30-ча бырыыыннарга быыбарыларын толорботулар. Оттон эбэһээтэлистибэлэрин толорбут маниыыксыттара хаһаайыстыбалар ахсын ааҕар сэдэхтик кэрсүлэр.

Үүт ыаһыны охсуһуу молтоҕун бөҕөргөтүннэ сорох хаһаайыстыбалар аастыт сыллаарар намыһах көрдөрүүлэрэхтэрэ буолар. Ол курдук бырдыгы ыаахтан үүтү ыаһыны Эрилик Эристиин аатынан колхоз 53 кг-нан, Калинин аатынан колхоз 87 кг-нан таһаарда түһэрдилэр.

Сайыннык түөрт ыйдарга бырдыгы ыаахтан 1020 кг үүтү ыыры Эрилик Эристиин аатынан колхоз Хонтоготоохо бириигэдэтин маниыыксыттара үрдэтиллибит эбэһээтэлистибэ ыалынан оройуон маниыыксыттарын социалистическай куоталаһыыларын көмүлүөччилэриннэн буолуннулар. Кинилэр биэрбит тыллаарын чистээхтик толороболлор. Биригээдэ үрдүнэн бырдыгы ыаахтан 882 кг үүтү ыаттылар, 19 маниыыксыттан 16-лаах эбэһээтэлистибэлэрин толоробоннор.

Бу үүтү бачыымы иилэ-хабан маниыыксыттар куоталаһыыларын сорох хаһаайыстыбаларга үчүгэйдик тэрийбэтиннэр. Ол түмүгэр бэс ыйдар үүт ыаа биллэрдик үрдэтиллибэтэ. Иккис бириигэдэнэн тэрээһин үлэ кыаллыбата буолар. Сорох сирдэргэ сайылыкка наада хойутаан тахыстылар. Үгүс сирдэргэ эбии аһылык куолутуттар эрэ тэриллэр. Холобур, Ленин аатынан, Калинин аатынан колхозларга комбикорму ыаахха кураанахтыы кутан биэрэн салаталлар, итии туһата кыра. Быйыл сайылык фермаларга БВ-200 обохтор көбөрүллэн таһаарыллыбатылар.

Үгүс фермаларга үчүгэй бостууктар суохтар. Үүтү оҥорон таһаарыыга бөҕөргөтүннэн үүт товарнойа намыһаан буолар. Билигин даҕаны сорох сирдэргэ үүтү сүөгэйдиэн туттарыы суох сигэйүлэ илик. Үүт буорту буолуутун, аһыйыытын түбэлтэлэрэ эмиэ баар. Итини тэҥэ ньирэйдэр нуорааны таһыннан албэх үүтү ыаһардыы таһаарыллар.

Билигин үүтү ыаһыыга тэрээһин үлэ уонна маниыыксыттар социалистическай куоталаһыыларын итэҕэстэрин түргэнник туораатахха эрэ сыллаары былаанны толорор кыах баар. Ол иккиттэн ыаахтары марюрут быыыытынан маччирэйгэрдэн уларыта сылдьан маччитик эбии аһылыктары дэлэйдик оҥорон сиэлэн наада. Бары фермаларга үчүгэй бостууктарынан хаалчыйыахха, бөҕөргөтүлүннэ. Маниыаха зоотехниктар, бириигэдьиирдэр уонна фермалар старшайдара сүрүн кыһаммыыларын ууруохтаахтар.

Маҥнайгы сүһүөх партийнай, комсомольскай тэриллэлэр, профсоюз местколлара фермалар, маниыыксыттар эбэһээтэлистибэлэрин туолуутун, социалистическай куоталаһыыларын түмүктэрин көрдөрүүгэ таһаарар, коллективтар мунньахтарыгар кэпсэтиигэ туруоран итэҕэстэри туоратыыга тутатыны барыы наадалаах дьаһалларын ылан иннэхтээхтэр.

Фермаларга анаммыт политэтэрийдээччилэр, политинформатордар маниыыксыттар куоталаһыыларын, көрдөрөн агитациины тэрийиигэ бистыыннар опыттарын, сиэтиннэриэн пропагандалаһыыга, ферма үлэһиттэрин ортотутар политическай-массабай үлэни ыытыыга кушнэтэ утуннаахтык үлэлиллэрэ көрдөнөр. Уруу илгэни өнөрөөччуларга хаһаайыстыбалар салайаччылара, специалистара бириэмэтиэр сылдьан кинилэр үлэлэриэн-хамнастарын кытта билсэллэрэ, суоҕама биэриллэрэ, көмөну оҥороллоро эрэйиллэр.

Маниыыксыттар куоталаһыыларын эссе күүһүрдүөҕүн!

БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУҢ!

САҢА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҒЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛӘҺИТТӘР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОН ИААҒЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл адтыннык 15 күнүттэн тахсар | № 88 (4199) | 1972 сыл, От ыйын 22 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

ОТТООҺУҢҢА—КҮННЭТЭ УДАРНАЙ ҮЛЭНИ!

От ыйын 28, 29, 30 күннэригэр сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ оройуон үрдүнэн уопсай маассабай субуотуннуук!

БАСТАЙААННАЙ ҮЛЭЛЭЭХТЭР ОТТУУЛЛАР

Калинин аатынан колхозка производствоҕа бастайаанныы үлэҕэ үлэлии сылдьар колхозтаахтар от үлэтигэр активнайдык кыттыллар.

Ол курдук продавец Оконешников Илья Васильевич уонна педсос ньирэйдэрин бостуута Попов Иван Харлампьевич Чыччаҥ отоҕор моой оттуулаар. Кинилэр ыстардьах ыйын 15 күнүгэр диэри 10-нуу тоннаттан итэҕэһэ суох оту оттуурга соруктаналлар. Билигин 50-ча бүгүлэннилэр.

Дмитрий Тарасович Сивцев салалтатыынан сылгыһыттар 2000 центнер оту оттуурга соруктаннан ньулуурдаахтык үлэлии сылдьалар. Кинилэр хайыы-үйэҕэ 300 центнер оту кэбиһэн чэмчэттуулэр. Маны таһыннан иккиэн километр уһуннаах баҕана бүтэйи туталлар.

БАРЫ КҮҮҺҮ ТУҺАНЫАХХА

ИНТЕРВЬЮ

Биһиги хаһыаппыт редакциятын тыа хаһаайыстыбатыгар отдела Субуруускай аатынан совхоз Доҕоордуурапталаах отделениетын управляющайа таб. ЕФИМОВ Е. Е. ыытта от үлэтин хайдах сабаҕалаабыттарын туһунан кэпсэтиһэ сырытта Онуоха Егор Егорович бу курдук кэпсээтэ:

—Быйыл отделение үрдүнэн 23900 центнери оттуур былаанныахпыт. Оны толоруурга 3500 центнер былаанныах Седалищев Н. М. звенота Аммаҥа киирэн оттоон эрэр. Кривошапкин Г. Г. салайар механизированнай аҥардаах звенота Туолумаҥа киирэн баран үүтэ улахан буолан Амма звенотун кытта оттуур. Онон кинилэр Аммаҥы бүтэрэн баран Туолумаҥа иккиэн тахсыахтаахтар. Антипин Д. А. механизированнай аҥардаах звенота Таптыҥа, Баян Е. П. эмиэ механизированнай аҥардаах звенота Бабаҕа эҥэр оттуулаар. Барыа оттуур звенолар бэриллибит сорудахтарын 2 бырыыынанан үрдэтэр эбэһээтэлистибэ ыытан, хонос сылдьан оттуулаар.

Сүрүн звенолары таһыынан сатыы интэччилэр (звеноҕа Иванов М. А.) бөҕө буолан 200-10 тонна лабыктаны бэлэмнииргэ соруктаннылар.

Ферма старшайа Ульяна Буховонна Сивцева тэрийиитинэн фермаҕа үлэһиттэрэ лабыктаны хомуйуута кохтоохтук турунуулар. Кинилэр маны таһыннан суоһу аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ ыытыллар массабай субуотуннуктарга кыттыахтара.

Киһи ахсын тонналыы лабыктаны

МУГУДАЙ. Сүөһүгэ эбии аһылыгы дэлэйдик бэлэмнии иннинэ киһи ахсын күүскэ туруналлар. Толой Дириҥин бириигэдэтин Бырыы Хаа фермата 8 маниыыксыттара уонна биир ньирэй көрөөччү, искусственнай сиэмэлэһии осеменатора—10 киһи кыстыкка тахсыахха диэри киһи ахсын биирдии тонна барыта

БЭЛЭМНЭНИИ САТАРХАЙ

БИҺИГИ РЕЙДЭБИТ

Бурдук хомуурунар бэлэмнэнии турунар Субуруускай аатынан совхозка рейд ыытылынна.

Доҕоордуурап отделениета туорахтаах культураны үүнэрэннэ кинилэммит атын отделениелары фураһынан, сиэмэнэн хаалчыйар—туорахтаах культураны барытын ыыр. Ол да иҥин бу отделение бурдук хомуурунар бэлэмнээннэ эйуобай тэрээһини, болҕомтону уурара эрэйиллэр.

Отделение 962 гектарга туорахтаах культураны, ол иҥиттэн 314 гектарга Покровскайтан аҕалылларыт сортоохой сиэмэни ыспыта. Агрономнар суоттаһыннарыннан, итиннэ 400 гектарыттан хас биирдиититтэн 7-лии центнер, онтон ордугуттан 4 центнер үүнүү кэлэр кыахтаах. Бу биһиги усулуобуйабытыгар куһаҕана суох.

Бу быйыгы үчүгэй хаһаайыстыбаннай илиннэ хомуйан суоһу аһылыгар эбиллэр сиэмэлэр уурарга Доҕоордуурап отделениета

(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

Краснодарскай ыраах бурдугу тутар пуункара сылга үүнүүнү ылан эрэллэр.

СНИМОККА: Красноармейскайдаҕы бурдугу тутар пуун.

Е. ШУЛЕПОВ фотота

ССТА фотохрониката.

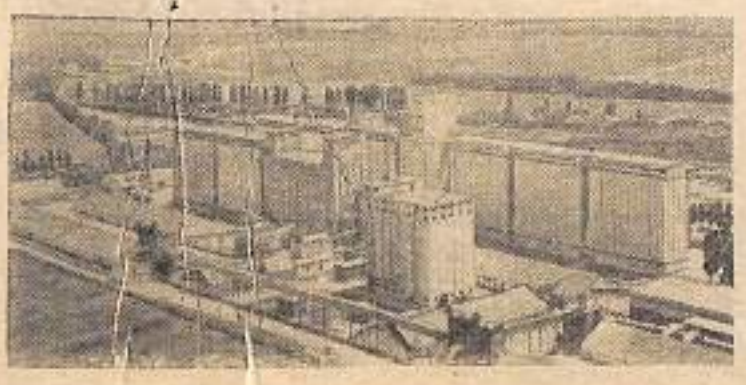

Куоталаһыы кыайыылаахтара

Соторуутаарыта сана усулуобуйанан олоҕуран ороҥуон тыштын хаһаайыстыбатын тулуу үлэлиитин аттын ааҥар иҥин биирдиилээх уонна коллективнаан куоталаһыы сыл аҥаардаах түмүтэ тыа хаһаайыстыбатын уонна соҕотоҕунан үлэлиитэрин профсоюун райкомун президиумун тыа хаһаайыстыбатын управлениетын советын кытта хоһоонньуттаах мунньахтарыгар көрүлүннэ. Иккис кыбартал түмүтүнэн бастыҥ үлэлээхтэр аттара биллиннэ.

Мааныыстыттар куоталаһыыларыгар ороҥуон бастыҥ маанылаастыларынан биирдэл фуражнай ыаахтарыттан 1378 кг ыаҕыт **Кузьмина Агафия Тарасовна**, 1329 кг ыаҕыт **Тарабукина Варвара Константиновна** (иккиэн Эрилик Эристиин аатынан колхоттан) уонна 1223 кг ыаҥ Ленин аатынан колхоз маанылыкыта **Дьячковская Христина Степановна** буоллулар.

Иитэр интэриэстэлэр куоталаһыыларыгар ороҥуонна бастакы миэстэни Эрилик Эристиин аатынан колхоз чилиэнэ **Марков Василий Семенович** ыырай суукканаҕа эбиллиитин 660 грамма тиийэрин ситиһан ылла. Иккиҥ ыырай суукканаҕа эбиллиитин 620 грамма тиэрдэн **Окомова Акулина Николаевна** (Карл Маркс аатынан колхоз), үсүҥ 613 грамм эбиллиини ситиспит **Попов Афанасий Павлович** (Калинин аатынан колхоз) ыллылар.

Ороҥуон сылгаһыттарын куоталаһыыларын кыайыылаахтарынан Калинин аатынан колхоз сылгаһыттара буоллулар. Зоотехник **Сивцев Дмитрий Тарасович** улахан сылгыны 99 бырыыынан тыыннаахтыы иитэн, кулун деловой тахсыытын 77,7 бырыыынытыгар тиэрдэн бастакы, улахан сылгыны 97,7 бырыыынан тыыннаахтыы иитиэн уонна кулун деловой тахсыытын 77 бырыыынытыгар тиэрдибит **Терютин Николай Алексеевич** иккис буоллулар. Оттон улахан сылгыны 96, кулун деловой тахсыытын 74 бырыыынытыгар тиэрдибит **Смирников Василий Иванович** үһүс буоллаҕа.

Сылгы иитэччилэргэ сыйыарылыыбыт сылгылары тыыннаахтыы иитиигэ, биир ийэ сылгыттан одоҥу ылыыга уонна государствоҕа туттарылыыбыт биир тонна ороҥ сыанатыттан түмүк тахсан, Карл Маркс аатынан колхоз сылгы иитэччита **Говоров Иван Егорович** бастакы, **Лыткин Николай Николаевич** иккис миэстэлэри ылылар. Биллэр биирдии сылгыттан 3,6 ороҥ ылары ситиспиттэр. Эрилик Эристиин аатынан совхоз сылгы иитэччита **Неустроева Мария Родионовна** ийэ сылгыттан 3,7 ороҥ ылан баран государствоҕа туттарылыыбыт тиэрэтин сыанатыгар намыһах буолбут, үһүс миэстэни ылла.

Ороҥуон осеменатордарын куоталаһыыларыгар сыйыарылыыбыт мунахтарын буоҕатын бырыыынынан уонна муус устар 1 кубутэр диэри мунахтаах торуттуунан көрөн түмүктээбиппит совхоз осеменатордара **Баина Татьяна Семеновна** бастакы, **Попов Алексей Петрович** иккис, **Новгуцкая Марфа Васильевна** үһүс буоллулар.

Ороҥуон трактористарыттан ДТ-75 трактаарынан сыманан хорутуунан Калинин аатынан колхозтан **Пермяков Иннокентий Дмитриевич** 1502, **Оконешников Афанасий Яковлевич** 1242 гектары онороннор бастакы иккі миэстэни ылылар. Үһүс миэстэни 1205 гектары онорбут Эрилик Эристиин аатынан колхоз тракториста **Сидоров Семен Егорович** ылла.

Шоферлар куоталаһыыларыгар ЗИЛ-130 маастыынанан 92698 тонна-километры онороо совхоз шофера **Барашков Николай Романович** бастакы, ЗИЛ-555 маастыынанан 53582 тонна-километры онороо Калинин аатынан колхоз шофера **Потапов Михаил Михайлович** иккис уонна эмиэ итинник маастыынанан 50806 тонна-километры онорбут Эрилик Эристиин аатынан колхоз шофера **Поисеев Иван Константинович** үһүс буоллулар.

Биниэлик фермаларын күрахтэниилэригэр Эрилик Эристиин аатынан колхоттан **Сири Холлодос** (старшай Кузьмина А. Т.) бастакы, **Бырыы** (старшай Тарабукина В. К.) иккис уонна Ленин аатынан колхоз **Тангургастаах** (старшай Дьячковская Х. С.) фермалара үһүс буоллулар.

Тиэргэдэлэр, участоктар, отделениелар куоталаһыыларын кыайыылаахтарынан Эрилик Эристиин аатынан колхоз **Хоптоҕотоойу** бириигэдэтэ (бириигэдьир Луковцев М. П.) бастакы, **Мэлдьэхситээби** бириигэдэтэ (бириигэдьир Луковцев М. Ө.) иккис уонна Карл Маркс аатынан колхоз **1 № дээх** бириигэдэтэ (бириигэдьир Оконешников П. Г.) үһүс миэстэлэри ылылар.

Куоталаһыы кыайыылаахтара тыа хаһаайыстыбатын уонна соҕотоҕунан үлэлиттэрин профсоюун райкомун итиннэ тыа хаһаайыстыбатын управлениетын Бочуотунай грамоталарынан наградаламмыттар ороҥуоннааҕы Бочуот Дуоскатыгар таһаарыламмыттар.

С. ЧИЧИГИНАРОВ.

Сарсын Эргиэн үлэһитин күнэ

СИТИҺИЙИЛЭРБИТ УОННА СОРУКТАРБЫТ

Ороҥуон эргиэнин үлэһиттэрэ, республика атын ороҥуоннарын кооператордарын күрдүк, СССР XXIV съезтэрин историческай суралхтарынан эрэ күүдэллэн, тохсуу пятилетка иккис сылын ситиһиилээхтик түмүктүүргэ уонна Саха АССР 50 сылын чиэстэргэ үрдэтиллибит соруктары туруорунан үлэлэтиллэр. Сыл аҥаардааҕы түмүгүнэн ыаммыт эбэһээтэлистибэбитин үлэ сүрүн көрүнэриигэр чиэстээхтик толорубут.

Ол күрдүк таһаар эргиэрин сыл аҥаардах былаана 5330 тыһыынча солкуобай эбит буоллаҕына, 5382,4 тыһыынча солкуобайынан эбэтэр 100,9 бырыыынан толорулунна. Ааспыт сыл бу кэмигэр тэнгиэтэххэ 142,4 тыһыынча солкуобайдаах таһаар нэһилиэнньэҕэ ордук атыыламмыт. Бастакы сельсоттан түөртүүн бырааннарын аһарҕылар, ыраай Хаҥалас сельсота толорбото. Сельсоолар иккі ардыларыгар ыытыллар социалистическай куоталаһыыны Бахсы сельсота кыайыылаарынан тахсан көрөрүлүннэ сылдьар Кыһыл знамяны ылла. Итинник көрдөрүүлэри фонноах таһаардары таһынан, тиэйэ сылдьан атыылаһыннан 102, дьаарбанкалары тэрийиитэн 68 тыһыынча солкуобайдаах үбү киллэрбит түмүгэр ситиһиллиннэ. Маны сэргэ таһаҕы үһүк маҕаһыыннарга тургэнник тиэрдиини ситиспиппит уонна таһаҕы тиэйиини күүһүрдүбүппүт биллэр көмөнөн буоллулар. Сыл аҥаардах былаан общественнай аһылыкка 108, кинигэни атыылаһыыҕа 102,1, кооперацияҕа дьоҥу тардыыҕа 113,2, пай үбүн төлүүрүгэр 179, килиэби астаһыыҕа 100,9, соҕотоҕунан ураҕай

Эргиирдэр 117,3 бырыыынан толорулуннулар.

Ол эрээрэ биһиги үлэбитигэр итэҕэстэрбиһиҥастар суох буоллахтар. Бастакытынан, эргиэн сата ыымаларын олохха киллэрэргэ кэмэ ороҥуоннарбан хаалан иһэбит. Сыл ахсын продавеца суох ларектары үлэлэтиннэн, дьаарбанкалары тэрийиллэн, тиэйэ сылдьан атыылаһыныан эрэ мунурданабыт. Ол аҕаллы ситэтэ суох тэриллэр. Оттон самообслуживание эйгэлэрэ суохтарын тэнэ быйылгы сыл бастакы аҥарыгар ороҥуон үрдүнэн 2 эрэ мааҕыны баар.

Иккиҥниэн, эргиэн материальнай-техническай базата биллиэннэ кордобуугэ кыайан эпиинэтээбит. Райпотребсоюз производственнай участога (производственнай Захаров Р. Ө.) ыытар үлэтэ олус быстан. Итинник үлэнэ плана уонна техника тиийбэтинэн быһаарыахха сөп. Быйыл сага остолобуой уонна интернат-оскуола маҕаһыынын дьиэлэрэ эрэ үлэҕэ киирэр кыахтаахтар. Итинник сэргэ Ленин аатынан колхоз Дьабылы уонна Мыҥдаалайы бөҕүөлэктэриигэр дуоҕаһар быһыытынан маҕаһыыннары тутар. Ити тутуулары колхоз быйыл бүтэрэр соруктаах. Бу үчүгэй бэлэмнэри ороҥуон атын хаһаайыстыбалара бэйүүлэриигэр бадараабыт.

Үһүс суол итэрэсэнитинэн транспорбыт адмиҥэ буолар. Бэйэбит күүсүтүнэн ороҥуоҥҥа сыл устата таһыллар 10-таан тахса тыһыынча тонна таһаҕы тиэйэр кыахпыт суох. Ол иһин иннилиэннэ күннэтэ нэдиэйэр баардара быстан хаалар түбэлтэлэрэ тахсыталыыр. Ааспыт сылга Ленин аатынан колхоз уонна Эрилик Эристиин аатынан колхоз бөҕүөлэктэриттэн территориялэрэ баар сельсоларга таһаҕы тиэйиигэ улахан комону оҥорбуттарын ахтыбат буолуохха сатаммат. Ити олохтоох наһилиэннэҕин аһынан-таҥаһынан, таһаарынан хаччыйыыга улахан комолоох буолла.

Тордуһунан эргиэн кадрдарынан хаччыллыыбыт мелтехникурдук пекардар, продавецтар, повардар тиийбэттэр. Оттон биһиги үлэбит-хамнаспыт улаханнык атахтанар. Ороҥуон үрдүнэн барыта 104 продавецтан аналлаах үөрэхтээх 4, уопсай эрэ үөрэхтээх 13, курсу бардыт 25 киһи үлэлиилэр. Оттон ороҥуон бары нэһилиэктэрин вететтара, колхозтарын, совхозтун салайаччылара, комсомол ороҥуоннааҕы комитета эргиэн тэриллэриин кадрынан хаччыйыыга комолоһоллоро кааҕа.

Бу күннэргэ ороҥуон эргиэнин барыы үлэһиттэрэ сага пятилетка иккис сылын былааннарын уонна СССР тэриллибитэ 50 сылын чиэстэр ыыныллыбыт урдатиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин чиэстээхтик толорор түһүгэр соруктаан үлэлиилэр.

И. ПЕТРОВ,
райпотребсоюз бырабылыыннаатын председателэ.

БЭЛЭМНЭНИИ САТАРХАЙ

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. нар).

хайдах бэлэмнээҕий, туох кэпсэтиини барарый?

Комбайннар ороҥуоннааҕыларын кыһын аналлаан от ыйын 19-күнүгэн көрүнэн эрэллэр. Баар уе комбайн эбэх ороҥуену эрэллэр, сиппэс чаастар суохтар. Ити уе комбайнтан биирдэрэ Мырылаҥа бырыахтаах. Оччотугар Дордуурдан отделениетын хомуурун иккі комбайн кыайар кыаҕа суох.

Бурдуҥу таһыыга совхоз иккі эрэ самосвалы туруорар кыахтаах, оттон 4 самосвалы тэриллэриттэн эрэ буоллаҕына таһыллыа илик. Онтоҥуллуохтаах сирин бөлөмнээҕин ыытыллыбатах.

Сарайдары ыраастаһыны, быстах ороҥуоннуу ыытыллыа кыаллыаҥын да ыытыллыбатах ыла сыыйа ыыта сылдьыбыта буоллар бүппүтэ ыраатыах үлэ ыытыллыбатах. Тэстэр сарайга сыыпыт сиимэ тобоҕо сылгы тардан, силиэмнэһэн, күөҕүнэн таллаҥа сытар.

Баар сарайдарын площадкаларын оҥордохторуна да, аҥаардас сиэлбэн эрэ уурар кыахтаахтар. Оттон фуражка анаммыт бурдуҥу ханна уураллара биллибэт. Отделениелар бэйэлэрэ дьаһаныахтаах диэн буоллар. Ыытыллыа эттахтэр, совхоз бурдуҥу хараҕыыга туох да быһаарылаах үлэни ыытар былаана суох олорор диэриэ тиийиллэр.

Биллиэн техника үйэтитэр баара-суоҕа биир эрэ ОС-4,5 улэпир кыахтаах. Оттон ураты массыына суох, барытын атыылаһыахтыт дэн эрээн олороллор.

Юбилейдаах дыл бурдуҥун хомуурдар бэлэмнээннэрэ итэҕэстэрэ туоратарга отделение уталыппат дьаһалларын ылыахтаах. Ороҥуон тыатын хаһаайыстыбатын управлениета уонна «Сельхозтехника» отделениета комбайннарынан, куурдар, ыраастыыр массыыналарынан хаччыйыыга көмө онгороро наада.

Рейдэбэй бириигэдэ чилиэннэрэ:

В. ЕРМОЛАЕВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома.

Н. МИХАЙЛОВ,
совхоз народнай контуруолун головнойгруппатын председателэ.

С. ЧИЧИГИНАРОВ,
«Сана олох» хаһыат редакциятын отделын сэбиэдиссэйэ.

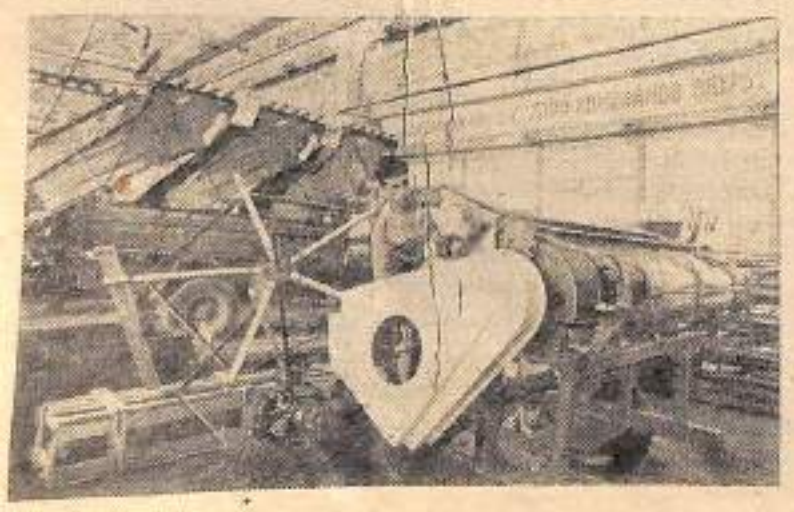

МОСКОВСКАЙ ХОБАЛАС. Люберецкайдааҕы Уттонскай аатынан тыа хаһаайыстыбатын массыыналарын завода үрдүк онгоро хаһааччыгыттаах сиилбэ комуйар ПС-1,8 («Вихрь») комбайннары онгорор.

Сыл саҥатыттан комуйа дордор ороҥуоннарыгар маанылаах тыһыынча массыыналары аҥаардо. Сыл бүтүүр диэри сөбө 4 тыһыынчаны онгоруллуохтар.

СИММОНКА. «Вихрь» комбайны таҥыллыа.

В. ХУХЛАЕВ фотота. *ССТА фотохрониката.*

Сарсын Эргиэн үлэһитин күнэ

СИТИҺИЙИЛЭРБИТ УОННА СОРУКТАРБЫТ

Ороҥуон эргиэнин үлэһиттэрэ, республика атын ороҥуоннарын кооператордарын күрдүк, СССР XXIV съезтэрин историческай суралхтарынан эрэ күүдэллэн, тохсуу пятилетка иккис сылын ситиһиилээхтик түмүктүүргэ уонна Саха АССР 50 сылын чиэстэргэ үрдэтиллибит соруктары туруорунан үлэлэтиллэр. Сыл аҥаардааҕы түмүгүнэн ыаммыт эбэһээтэлистибэбитин үлэ сүрүн көрүнэриигэр чиэстээхтик толорубут.

Ол күрдүк таһаар эргиэрин сыл аҥаардах былаана 5330 тыһыынча солкуобай эбит буоллаҕына, 5382,4 тыһыынча солкуобайынан эбэтэр 100,9 бырыыынан толорулунна. Ааспыт сыл бу кэмигэр тэнгиэтэххэ 142,4 тыһыынча солкуобайдаах таһаар нэһилиэнньэҕэ ордук атыыламмыт. Бастакы сельсоттан түөртүүн бырааннарын аһарҕылар, ыраай Хаҥалас сельсота толорбото. Сельсоолар иккі ардыларыгар ыытыллар социалистическай куоталаһыыны Бахсы сельсота кыайыылаарынан тахсан көрөрүлүннэ сылдьар Кыһыл знамяны ылла. Итинник көрдөрүүлэри фонноах таһаардары таһынан, тиэйэ сылдьан атыылаһыннан 102, дьаарбанкалары тэрийиитэн 68 тыһыынча солкуобайдаах үбү киллэрбит түмүгэр ситиһиллиннэ. Маны сэргэ таһаҕы үһүк маҕаһыыннарга тургэнник тиэрдиини ситиспиппит уонна таһаҕы тиэйиини күүһүрдүбүппүт биллэр көмөнөн буоллулар. Сыл аҥаардах былаан общественнай аһылыкка 108, кинигэни атыылаһыыҕа 102,1, кооперацияҕа дьоҥу тардыыҕа 113,2, пай үбүн төлүүрүгэр 179, килиэби астаһыыҕа 100,9, соҕотоҕунан ураҕай

Эргиирдэр 117,3 бырыыынан толорулуннулар.

Ол эрээрэ биһиги үлэбитигэр итэҕэстэрбиһиҥастар суох буоллахтар. Бастакытынан, эргиэн сата ыымаларын олохха киллэрэргэ кэмэ ороҥуоннарбан хаалан иһэбит. Сыл ахсын продавеца суох ларектары үлэлэтиннэн, дьаарбанкалары тэрийиллэн, тиэйэ сылдьан атыылаһыныан эрэ мунурданабыт. Ол аҕаллы ситэтэ суох тэриллэр. Оттон самообслуживание эйгэлэрэ суохтарын тэнэ быйылгы сыл бастакы аҥарыгар ороҥуон үрдүнэн 2 эрэ мааҕыны баар.

Иккиҥниэн, эргиэн материальнай-техническай базата биллиэннэ кордобуугэ кыайан эпиинэтээбит. Райпотребсоюз производственнай участога (производственнай Захаров Р. Ө.) ыытар үлэтэ олус быстан. Итинник үлэнэ плана уонна техника тиийбэтинэн быһаарыахха сөп. Быйыл сага остолобуой уонна интернат-оскуола маҕаһыынын дьиэлэрэ эрэ үлэҕэ киирэр кыахтаахтар. Итинник сэргэ Ленин аатынан колхоз Дьабылы уонна Мыҥдаалайы бөҕүөлэктэриигэр дуоҕаһар быһыытынан маҕаһыыннары тутар. Ити тутуулары колхоз быйыл бүтэрэр соруктаах. Бу үчүгэй бэлэмнэри ороҥуон атын хаһаайыстыбалара бэйүүлэриигэр бадараабыт.

Үһүс суол итэрэсэнитинэн транспорбыт адмиҥэ буолар. Бэйэбит күүсүтүнэн ороҥуоҥҥа сыл устата таһыллар 10-таан тахса тыһыынча тонна таһаҕы тиэйэр кыахпыт суох. Ол иһин иннилиэннэ күннэтэ нэдиэйэр баардара быстан хаалар түбэлтэлэрэ тахсыталыыр. Ааспыт сылга Ленин аатынан колхоз уонна Эрилик Эристиин аатынан колхоз бөҕүөлэктэриттэн территориялэрэ баар сельсоларга таһаҕы тиэйиигэ улахан комону оҥорбуттарын ахтыбат буолуохха сатаммат. Ити олохтоох наһилиэннэҕин аһынан-таҥаһынан, таһаарынан хаччыйыыга улахан комолоох буолла.

Тордуһунан эргиэн кадрдарынан хаччыллыыбыт мелтехникурдук пекардар, продавецтар, повардар тиийбэттэр. Оттон биһиги үлэбит-хамнаспыт улаханнык атахтанар. Ороҥуон үрдүнэн барыта 104 продавецтан аналлаах үөрэхтээх 4, уопсай эрэ үөрэхтээх 13, курсу бардыт 25 киһи үлэлиилэр. Оттон ороҥуон бары нэһилиэктэрин вететтара, колхозтарын, совхозтун салайаччылара, комсомол ороҥуоннааҕы комитета эргиэн тэриллэриин кадрынан хаччыйыыга комолоһоллоро кааҕа.

Бу күннэргэ ороҥуон эргиэнин барыы үлэһиттэрэ сага пятилетка иккис сылын былааннарын уонна СССР тэриллибитэ 50 сылын чиэстэр ыыныллыбыт урдатиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин чиэстээхтик толорор түһүгэр соруктаан үлэлиилэр.

И. ПЕТРОВ,
райпотребсоюз бырабылыыннаатын председателэ.

СҮӨҺҮ БАСТЫҢ АҺЫЛЫГА—СЕНАЖ

Сенаж—бу 35—55 бырыһыан синиктэах тына сараҕыгыллыбыт, салгын кирбэт тына бэлэмнэммэт саһарымтыйар күөх эбиэх, фрукта курдук сытыы сытыах сүөһү кэнсиэрбэлэммит аһылыга. Үчүгэйдик бэлэмнэммит сенаж биир килограммыгар 0,35—0,45 аһылык единицата, 40—45 грамм бүһүмтүө протеин уонна 20—40 миллиграмм каротин баар буолар. Сенажтаммыт от саахарын үгүс эттүн сүтэрбэт, сэбирдэҕин уонна сибэккитин түһэрбэт. Кислотноһа РН 4,9—5,5 кэриҥэ. Иннэ тыннах от ингэмтиэлээх веществоларын 10—12 бырыһыаннан ордук сүтэрбэт.

Сенаһы ханнык баарарын оттон, инньэбэр, сиилэстэммэт оттон бэлэмнийлэр. Коннэру бэлэмнэммит оттоҕор сенажка гектар ахсыттан үс центнэриннэн ордук курааннах веществолар хаҥыстаналлар.

Сүөһү бороҕуукэйдэтэ сенажка лаппа үрдүүр. Дойду колхозтара уонна совхозтара 1970 сылдаахха 4 милиуҥынан ордук тонна сенаһы бэлэмнэммиттэрэ. Оттон 1975 сылга тиийэн 10 милиуҥынан ордук сенаһы бэлэмнэнэр буолуохтара. Биһиги республикабытыгар да сүөһү аһылыгын бу бэргэхэй көрүнүн мунньуммут бастакы опыттар баалларыгар. Биһиги усулуобуйабытыгар бэлэмнэммит сенаһы химическай оттуннан ыарытан көрдөхпүт, биир килограмм сенаж 0,37—0,48 аһылык единицалаах, 40—50 грамм бүһүмтүө протеиннаах, 15—16 миллиграмм каротиннаах кэриҥнэ. Итинэн тэҥэ 5,9—7,2 грамм кальций, атын да сыыналлаах микроэлементтэр баар буолаллар.

Сенаһы тимир башнялартан бэлэмнийлэр. Оттон эрээри толору механизмнаах итинник башнялар дэлэйэ илистэр. Тыа хаһаайыстыбатын сүөһүлэрин физиологиялэрин уонна биохимиялэрин институт опыттарыгар олоҕуран, ТХССНЧИ 1969 сылдаахха Покровскайдааҕы ОНХ-ҕа цеменнэммит уонна цеменнэммэтэх истиэнэлээх траншеяларгa сенаһы бэлэмнийр технологияны олохтоон турар. Бу сурдуу ньымаҥ ханнык баарарын хаһаайыстыба хуттуон сөп. Опыт көрдөрүүнэн, цемента да суох траншеяҕа сенаж хаачыстыбата сүпүөт. Оттон эрээри траншеяҕа сенаһы хайдах бэлэмнийр технологияны чуолкайдык хуттуохха наада.

Ордук үчүгэй сенаж сүөһүохтаах оттор уонна сүөһүохтаах оттор бобовойдары кытта булкаластарыллыахтарын ыйыннэ хомулуннахтарына оҥоһуллар. Сүөһү аһылыгын бу көрүнүн фермалар чугастарыгар бэлэмнийрэ кыйынныахха наада. Технологиятыгар маннык тутуһуохха: Сиэ-ким оту охсуллар, сонно сараҕыйа түһүөр диэри кылгастык сытыарыллар, оттон субуулуннар, бүгүлүллүннэр. Дьэ оттон тиэйэн аҕалан траншеяҕа кичэйэн туран аҕалаан чиэтиллэр уонна пленкаҕа салгын кирбэт гынан бүрүйүллэр.

Оҥоруон үрдүнэн уонсай маассабай субуотуннуьук!

Бастайааннай үлэлээхтэр оттуллар

Калинин аатынан колхозка производствоҕа бастайааннай оҥоруллуохтара. Ол аҕыс сылдьыбыт ыраах сирдэрдэн, Харьковтан—модун бульдозердар.

Саха сиригэр, температура тоҕоостоох уларыйар сиригэр, механизмнаах итинник башнялар дэлэйэ илистэр. Тыа хаһаайыстыбатын сүөһүлэриттэн физиологиялэрин уонна биохимиялэрин институт опыттарыгар олоҕуран, ТХССНЧИ 1969 сылдаахха Покровскайдааҕы ОНХ-ҕа цеменнэммит уонна цеменнэммэтэх истиэнэлээх траншеяларга сенаһы бэлэмнийр технологияны олохтоон турар. Бу сурдуу ньымаҥ ханнык баарарын хаһаайыстыба хуттуон сөп. Опыт көрдөрүүнэн, цемента да суох траншеяҕа сенаж хаачыстыбата сүпүөт. Оттон эрээри траншеяҕа сенаһы хайдах бэлэмнийр технологияны чуолкайдык хуттуохха наада.

Ордук үчүгэй сенаж сүөһүохтаах оттор уонна сүөһүохтаах оттор бобовойдары кытта булкаластарыллыахтарын ыйыннэ хомулуннахтарына оҥоһуллар. Сүөһү аһылыгын бу көрүнүн фермалар чугастарыгар бэлэмнийрэ кыйынныахха наада. Технологиятыгар маннык тутуһуохха: Сиэ-ким оту охсуллар, сонно сараҕыйа түһүөр диэри кылгастык сытыарыллар, оттон субуулуннар, бүгүлүллүннэр. Дьэ оттон тиэйэн аҕалан траншеяҕа кичэйэн туран аҕалаан чиэтиллэр уонна пленкаҕа салгын кирбэт гынан бүрүйүллэр.

Траншея иэннэрэ: кэтэтэ 5 метр, үрдүгэ 3 метр, уһуна 30 метр. Маннык траншеяҕа 100 тонна сенаж бэлэмнэнэр. Ол 3—4 күн устата үлэлээн бүтэрэргэ сыыстанар.

Сенаж хайдах нэмнэнэрэ. Сенажтаннар от маассатын ыйаанынан быһаарыллыах тустаах. Ол ыһаайын 85—90 бырыһыанна сенаһынан учуоттанар. Оттон цеменнэммэтэх траншеяҕа уулуубут от 80—85 бырыһыанна сенаһынан ааҕыллар. С-100 трактор үчүгэйдик тэпсибит маассатын 1 кубическай метрэ 350—450 килограммынан ааҕыллар. Ол гынан баран тоҕо ор тэбистэриллибитэ, ханнык от сенажтаммыта бэлэ учуоттанар.

Колхозтар, совхозтар сүөһүтэ бастын аһылыгы—сенаһы бэлэмнээннэрэ улуумнук ыпсыаллара эрэйиллэр. Кинилэр сенаһы бэлэмнээн коннэру оттуурдаабар хоруйа хас гектарын ахсыттан 500—600 диэри аһылык единицатын эбии ылар ыпсыахтаах. Итиччэ улахан сүүйүүнү биэрэр сүөһү аһылыгын бу көрүнүн кэлиэнэ механизациялатахха хоруйа гектарын ахсын үлэ ороскуоттаныытын 3—3,5 тогул аччатыахха сөп.

Хас хаһаайыстыба ахсын сенаһы эбэтиннэ билиҥнитэн бэлэмнэниэхтээ.

П. РЕБРОВ,
Саха АССР Тыатын хаһаайыстыбатын министрин солбуйаччы,
С. СОЛОВЬЕВ,
ТХССНЧИ директорын научнай үлэҕэ солбуйаччы.

(«Кымыс хаһыат» 1971 с. бэс ыйын 4 күнүнээҕи №-ритэн).

● *ССРС ТӨРУТТӘММИТӘ 50 СЫЛЫН КӨРСӨ*

ДОҔОРДОҺУУ БИГЭ СИТИМЭ

Саха сиригэр колхозтарга уонна [illegible] ыллыбыт маҥнайгы [illegible] трактордар эбэҕэтэлистибэ ыллыбыт ирдэбилиннэрэ. Кинилэр биэрбит тыллаарын чистэрэхтик толороллор. Биригээдэ үрдүнэн биирдии ыллыбыт 882 га үүтү ыаттылар, 19 ыллыыстыттан 16-лара эбэҕэтэлистибэлэрин толорон ыллылар.

Бу үгүс бачыымы ыллыа хайдах ыллыыстыттар куоталаһыыларын сорох хаһаайыстыбаларга үчүгэйдик тэрийбэтиннэр. Ол түмүгэр бэс ыйыгар үүт ыаҥа биллэрдик үрдэтиллибэтэ. Ити биричиинэтэнэн тэҥэйиэн үлэ ыаллыыбыт буолар. Сорох сиҥдэргэ сайылыкка наада хойутаан тахыстылар. Үгүс сиҥдэргэ эбии аһылык куоластыгар эрэ тарыллар. Хойобур, Ленин аатынан, Калинин аатынан колхозтарга комбикорму ыыахха курдаахтыы кутан биэрэн салаталлар, итиэ туһата кыра. Быыл сайылык фермаларга КВ-200 эбохтор кэйэрүллэн таһаарыллыбыттар.

Харьковтан—модун бульдозердар.

Саха сиригэр, температура тоҕоостоох уларыйар сиригэр, механизмнаах итинник башнялар дэлэйэ илистэр. Ол аҕыс сылдьыбыт ыраах сирдэрдэн, рылыыахтара, урукку массыыр налардаабар ордук буолуохтара.

Д. БУБЯКИН,
ССТА. Янутский.

Адыгейскай автономнай өбүлүөк киинэ Майкоп сылдьар күүстэр. Аҥыы пастаҥнаах сиэ промышленнай предприятиелэр, культурнай-бытовой, медицинскай учреждениелэр тутулуннулар.

Адыгеецтар, иранахтаахтар, Россияҕа баттаммыт-уктаммыт народностар, билиҥ-сурунаахтар-бичиктээхтэр, ахуулаардаахтар уонна инженнэрдээхтэр, литературалаахтар уонна искусствоолаахтар, интеллигенция национальной надрдара тутуулар.

Адыгей үлэһиттэрин сылгыгыттар кинилэр, хайматтар уонна сурунаалар, тиэтэрдэр, кинэх, радио уонна телевидение оҥоһуллар концертэлэр. Тиэрэбүт тиэтэрдиэн адыгеецтар нуучча, тас дойдулар классиктэрин, советскай суруйааччылар сиэ аналлаах.

СИМОНОВА (сиэнэстэн уҥа): Адыгейдааҕы государственнай ансамбльын артистэрэ Лариса Савка, Витербий Мерегуков, Людмила Гаевой, Тигинчаш Хут, Сватбий Анчокоев, Лидия Кулешова уонна Мара Гурт.

ССТА фотолаборатория.

Е. ШУЛЕЙКО фото.

БАСТАЙААННАЙ ҮЛЭЛЭЭХТЭР ОТТУУЛЛАР

Калинин аатынан колхозка производствоҕа бастайааннай ордук үлүннүк ыыбыт ньымалар [illegible] ирдэнэллэр. Оттон охсуллубут от эрдэҕэй түһүүтүн сиэйиитэ—сенаһы бэлэмнээһиҥ технологиятыгар саамай эппиэттээх сүүйүох нэмэ. От түргэнник уонна эрдэ дахся сараҕыйа түһэрэ хаачыллыахтаах. Биһиги республикабыт ходуһаларын кайда кэтэмэ суох үүнүүтүгэр сараҕыта түһүүнү 3—4 чаастан ордук ыаттыахха сатаммат. Ити кэнэ от маассатын сиитэ 50—55 бырыһыаннан түһүө суохтаах. Сенажка оту охсуурга ордук сорсыардаах кэм тоҕоостоох.

Бүгүлламмыт эбэтэр куулаламмыт оту СНУ-0,5 стогометателлаах МТЗ-50 тракторга тиэйиллэр. Тиэйиллибит маассаны атын бөрдэргэ хаанна да сүүкүү сылдьыбакка, быһаччы траншеяҕа сүүкэн ыыллыахтаах.

Траншеяҕа оту тэбистэрии, этилэбит курдук, саамай эффективнэҕэ. Тэбистэрии траншея толоруллуон тухары тохтоло суох ыытыллар. Итиэннэ туруспатахха, траншеяны оссо сабыллыкка от массата салгын кирбэр буолан өтийэр. Хаачыстыбатын сүтэрбитиэн барар. Дьэ онон биир траншеяны үс-түөрт хонуктан уһаппакка үлэлээн бүтэриллэрэ эстиах.

Итиннэ бөлэмнэхтэнэ сенаж үрдүнэн саҥа охсуллубут оту үрүт сабыы гыныллар өттүн синтетическай пленкаҕа бүрүллэр. Биллэрии курдук, пленка кэтэтэ 1—3 метр буолар. Пленканы силиминнан самсаналар. Оттон онно итии өтүүгүнэн түргэнник оҥоһуллар. Биир тонна сенажка быыа холуйан, 1—1,5 квадратнай метр пленка туттуллар. Пленка үрдүнэн соломону талгаҕа баран 20—30 сантиметр халыҥнык бөрүнан комүлэр уонна траншея хаһаан да күрүөлэнэр.

Траншея нэмэйэ: кэтэтэ 5 метр, үрдүгэ 3 метр, уһуна 30 метр. Маннык траншеяҕа 100 тонна сенаж бэлэмнэнэр. Ол 3—4 күн устата үлэлээн бүтэрэргэ сыыстанар.

Сенаж хайдах нэмнэнэрэ. Сенажтаннар от маассатын ыйаанынан быһаарыллыах тустаах. Ол ыһаайын 85—90 бырыһыанна сенаһынан учуоттанар. Оттон цеменнэммэтэх траншеяҕа уулуубут от 80—85 бырыһыанна сенаһынан ааҕыллар. С-100 трактор үчүгэйдик тэпсибит маассатын 1 кубическай метрэ 350—450 килограммынан ааҕыллар. Ол гынан баран тоҕо ор тэбистэриллибитэ, ханнык от сенажтаммыта бэлэ учуоттанар.

Колхозтар, совхозтар сүөһүтэ бастын аһылыгы—сенаһы бэлэмнээннэрэ улуумнук ыпсыаллара эрэйиллэр. Кинилэр сенаһы бэлэмнээн коннэру оттуурдаабар ходуһа хас гектарын ахсыттан 500—600 диэри аһылык единицатын эбии ылар ыпсыахтаах. Итиччэ улахан сүүйүүнү биэрэр сүөһү аһылыгын бу көрүнүн кэлиэнэ механизациялатахха ходуһа гектарын ахсын үлэ ороскуоттаныытын 3—3,5 тогул аччатыахха сөп.

Хас хаһаайыстыба ахсын сенаһы эбэтиннэ билиҥнитэн бэлэмнэниэхтээ.

П. РЕБРОВ,
Саха АССР Тыатын хаһаайыстыбатын министрин солбуйаччы,
С. СОЛОВЬЕВ,
ТХССНЧИ директорын научнай үлэҕэ солбуйаччы.

(«Кымыс хаһыат» 1971 с. бэс ыйын 4 күнүнээҕи №-ритэн).

РОБЕРТ ФИШЕР АҺАҒАС БИЛИНИИТЭ

Фишер улахан гроссмейстер бэйэтин туһунан дьаһаммыт интервьюлэрэ (сиэрэтэн суруйуу «сатаабат. Буолуумун диэбит. Борис Спасскийы 16 партия ыйыгар хотон, аан дойду чемпионун саҥын 27 сылгын—Эммануил Ласкертан ордук үлүннүк ыыбыт алдьархайга суруйаан ылаан сиилэммитэт. Кини сэтиинэтэлэрэ «Шахматсрессе» диэн Швейцария сурунаалыгар бэчээтэнэн тахсыбыт.

—Мин аатым Роберт Джеймс Фишер диэн. Доҕоттоорум уонна сүгүрүйээччилэрим Бобби диэн аттыыллар. Байам идэтийбит сахыматчыпыын. Сахыматтыкка оонньуурдаан атыны туох да бэлэхэ суох уонна сатаабаппын. 1943 сылдаахха күлүн тутар 9 сүүгэр Чикагоҕа тороппутум. Эсэ Балык бөлөхтөн ыйыгар. Астралоттар бу ыйы Балык бөлөх сулуһу (Созвездие рыб) кытары сибэстиилэрэ, Фишер ону олус итэҕэйэр). Мин—улахан балыкпын. Мин гроссмейстердары барыларын «ыйыстабын». Аан дойдуга 27 сыл чемпионнаабыт Эммануил Ласкер рекордун аһаан түһүөхпүн баҕарабын. Оонньуурга сөптөох, учуутэй усулуобуйа баар сиригэр хаанна баҕар оонньуубун. Оонньуу миэхэ нуучча миэстэ уонна сөптөох сыраҕа наада. Ордук тыаһы-уоһу, сэнэнэ-аҥаны тулуйбаппын. Миэхэ вариаттары уонна комбинациялары ааҕарбар кэм да мэйэйдиэрин сөҕүмэйбэт угэстээхпин.

Мин ааҕар-суоттуур массыынаны буолбатахпын, кэнэбин, ол эрээри мөккүөрэ суох уһулуччулаах киһибин. Миэхэ дьикти диэн туох да суох. Мин бэйэтин билиитин диринэтэр наадам күннэхэ сахыматы оонньуур, оттон сылдьар кэмнэрэ идэтийбит сахыматчыпыын.

Адам икки сааскаах эрдэхпинэ нийэбин ааҕарбыт. Онон кэнэнэ хаһан да корбоҕум. Кини өмүгүнэн немец. Ийам Швейцария өскүлэтэҕэ учуутала. Бэлэрии курдук, тороппуттэрэ суох улаатар оҕолор ол оҕолуттан бороҕо кубулуйаччылар. Мин айылгым—үрүн, хара сахыматы туоскатар.

Дьахталларга чугаһаспаппын. Эдэр уолаттар кэнилэргэ ааралдьыйан үгүс кэмнэр бирэмэнэ сүтэрэллэр. Оттон бириэмэ—бу харчы эбэт. Сахымат миэхэ уоруйуу да аҕалар, харчыны да биэрэр. Мин хаһан да саҥаны суох буолбатарым уонна туох толкуйдуурбун этэрэ чэбин. Бэйэм капиталым үүнэн ыһаритаан аспынаабын. Олус учуутэй автомашинаны уонна кэрэ бэйэлээх дьахтары эрэ бэйэм кэнниэм ааҕыллыан баҕарабын.

Иннинэ программам туолкай. Бүгүн хаһыат харсыһыытын кэнэ Суэцка онорбут алдьархайдыам суоҕа. Оччотообутта олус үйдэ уонна оныта суох этим. Оттон билиҥнэ күүстээхпин уонна айсберг (уста сылдьар муус хайа) курдук тымныыбын. Аан дойду чемпионна буолдахпына бэйэм бириэмиэм эстуом.

Нууччалар миигин 1962 сылдаахха Кюрасаоҕа кандидатскай сириэрэ албыннаан турардаахтар. Кинилэр бэйэлэрин иккиэ ааҕыллыбыттар миигин туоратарга сүбэлэспиттэр быһыылаах. Ол курдук бэйэлэрэ тэҥнэһитэлээн кэбэҕэн барыа туох баар күүстэрин миэхэ туһаайыыллар. Мин хайыы-үйдэ бу хаанныкы уонсылга аан дойду күүстээх сахыматчытабын. Хайыы-үйдэ аан дойду чемпионна буолбут буолуохпун нууччалар итиннэ ааҕыллыбыллара эрэ күн бүгүнүгэр диэри хаҥыстаната.

Мин, кырдык, Спасскайы үрүт бириэ да кыайа иликпинэ эрээри бу хаанык дараны суолтата суох. Алехин Капабланканы биирдэ да кыайбакка сылдьан 1927 сылдаахха Буэнос-Айреска кыайан аан дойду чемпионун аатын ылдьаабыта эбэт».

Я. ЭСТРИН,
гроссмейстер.

ЛИТЕРАТУРНАЙ СТРАНИЦА

Виктор БАШАРИН

МУОРАЛЫЫ ҮЛЛЭҢНИИ ТҮСТЭ...

Муоралыы үлэҥнии түстэ
Хочо киэлитэ,
Күөх от дыргыл сытыы сылта
Сайа оҕуста.

Холлоох хоншот хойуу ото,
Хор, бу хотойор, —
Тыал хоту улуутук түтүр,
Бөкүлүөн үүрэр.

Барча быйан, өлгөм үүнүү —
Сампан сайыхмар,
Ол түлүр сүүрүктүү
Үлэ баалыырар!

ТАММАХ СИИК

Хочобор сиик түстэ,
Таммах сиик,
Тиийэн, чиҥээн иҥэ
Таммах сиик...

Сырдык түүммүт палайан
Иҥэтин.

Арай сиик, сиик халыйан
Устар дии.

Оккомаска илибэрин
Оҕуй ситиннин,
Көмүс күрдүк дьаринниир
Таммах сиик.

ОТ ОҔУСТУМ

От охсон, от охсон
Ходьойон-доҕойон
Сиргэ-сир дайбаатым,
Дайбаатым, дьалайдым!

Хоннохтоох туттууттан
Хотуурум кылбаҥнаан
Лыгыныы тыһаата,
Чыычаахтыы маллаата.

Долгуйкуу үлэҥнээн,
Дьаарыстыы талгыҥэн
Күөх отум субуута
Кэннибэр -кыстаннаа.

Хотуурум барахсан
Кынчаалыы кылбаҥнаан:
«Уол оҕо, дьэ, ылсан,
Уо, кыаллыы кордор!» —
диир

Сыыдам тыал илгийэ
Былаатын далбатыыр,
Иэдэспэр сиспийэ
Куусталаан ылбахтыыр.

Адылас күйдэспэр
Аҥа күөх алаастар
От охсон кидэтэр,
О, миигин кынаттыыр!

Никита КОРЯКИН

АНЫГЫ МООТУОНА ЫРЫАТА

(Эрилик Эристээн аатынан колхоз Хайахсыттааҕы бириигэдэтин биир бастыҥ ыанньыксыта Матрена Егоровна Иванованы аныыбын)

Модун оол моотуоҕун тыаһыгар
Моотуона биргэтэ ыллыыра,
Киэҥ куйаар иэлэмэн суолугар
Кэскилин эргитэ саныыра:

Таас куорат пардуттан дэгдэйэн
Тайаарда кэтүтэн таҕыстым.
Олонхо аартыгын тэлэйэн
Олохха олуһун астыннык.

Көҕөрөр сайылык дойдуттан
Кыстыктар айаннаан сыыйабын.
Таҥалай долгуран былыттан
Тайанан дайарга дылыбын.

Алаһым кыараҕас ыырыгар
Астына, дуоһуйа хаамэрым.
Ийэкэн ынаҕын ыырыгар
Илимбэр тымтыктаах тахсарым.

Ыанньыксыт үөрүүтүн таайаммын
Ынах ыыр идэни таллаҕым.
Тымтыгы ааруутун тутаммын
Тырынныыр ыллыктаах буоллабым...

Василий ПЕТРОВ

ХАТЫҤНАР

Суохтуубун дьаҥчы чараҥныы
Мин ыраах, мин тэйэ сылдьамсыҥ,
Намылгай суйуоруун суруна
Аатыгаан ыллыта, ыраата.

Кэскилэҥ иҥэтэр сиҥиэхэр
Килбэктэр, кэрчиэлэр, кэччиэлэр,
Кинилэр кимиэн да атыннар,
Туйаарыма Куолуу усталлар.

О, сандаар соголоох хатыҥнар
Алаастын эрийэ тэлэсиннэр
Кэтиэх кэр оҕуокай тарданнар
Дуйдабын ыскуган ыллаллар!

Аҥаммын дьаҥы чараҥныы,
Чуораанным туналаан ыгыгын!
Кэрчиэн бэйэтин тэтиэлиэмэн
Сиэрэгим мин саҥам сэрыллыт...

I

Эйиги
Пегас аккытын миниэн
Парнас хайатыгар тэбиниэхэн
Иҥэрит.
Мин эмиэ бу дьэ
Тэлиэтэ
Бэйис колуоҥатэ буолан,
Аарыгырар
Ол айаҥныт суолуттан
Аллараа иҥэбин.
Саҥаабар,
Эмиэ тиэтэйэбин...

II

Тиэтэйэбин
Эйигини, таҥнаахтэрбин,
Куоттараммын...
Кырдьыг,
Сылгабатык
Айанныыбын.
Ол эрээри
Кутуйах да хаамыта
Биллээччи,
Ыраатыта,
Сир оппутэ
Баар буолааччы.
Мин да эмиэ
Биир сиргэ хаҥбаччы
Тэрилэн каэспиккэ,
Иннэм диэки
Дьулуйабын,

Тарабукина В. К.) иккис
ан колхоз Төгүрүгэстээх
кая Х. С.) фермалара үөс

чиастактар, отделениелар хо
ийыылаахтарынан Эриник
колхоз Хоптобатооҕу бириг
Луковцев М. П.) бастаҥы,
ригэдэтэ (бириг.дьиир Лу
ие уонна Карл Маркс аатыгаа
ааҕы бириигэдэтэ (бириг
Н. Г.) үөс миэстэлэри

ойыылдаахтара тыл хаһаайыс
аттаах хаһаатыгар пааб

Роман ДАНИЛОВ

АЙАҤҤА

(Эдэр поэттарга)

Күннэри-түүннэрэ
Айаннаах сатыыбын...

III

Айаннаах сатыыбын...
Оттон эйиги миигин
Аара эстэн эстэҕит!
Оҥуоха,
Тоҕо да
Бэйэтэ буруйдаҕыт ыраах,
Хомойор эбэт

Бу табаарыскыт —
Кохсугутун көрөн ыраах
Кыһыыта дьэ бэрт!

. . . . . .

Итэ да буоллар, пе дьиҥэр,
Иитэн эмиэ олус барт! —
Олоҕу кытта тэҥнэ
Олук уруеуһан ыраах,
Үтүөкэ
Тиэрдэр суолуттан
Бастакылаан,
Атыттары сирдэан ыраах!
Чойнуу чэйик,
Аргыстар,
Эйэн бэриҥ айаҥнытын!
Ойутан ыраах,
Маладьыастар,
Пегаскытын!

IV

Пегаскытын ситиэри
Үөрүн суол кылгыыр,
Иннинэлээн ыраччы
Кэннинэ туһалыыр —
Эйиэхэ
Кэстубат күүһүнэн
Ыксары холбоммут тэҥэ
Бареан ыйнам сиэтиэрэн!
Үчүгэй аргыстаах буоллахпына
Суолбун хоротуон турдаҥ...
...«Һат» диэн, «Һат» диэт
Пегаскытын —
Буллаҕа охсуоруҥ Парнаспытын!

йыылаарыынан тахсан коферуулаа
сылдьар Кыһыл лаампы ылла.
Итинник көрдөрүүлэри фонналах
табаардары таһыннан, тиэйэ сыл
дьан атыылаһыннан 102, дьаар
баҥкалары тэрийиннэрэн 68 тыы
ынча солкуобайдаах үөс кил
лэрбит түмүгэр ситиһиллиннэ.
Маны сэргэ таһаҕалы үөрүк маҕа
ныыннарга түргэнник тиэрдиннин
ситиспиппит уонна таһаҕалы
тиэйиннин күүһүрдүбүппүт биллэр
комонон буоллулар. Сыл аҥар
даах былаан общественнай аны

кинэр кэбиһиэхтэр. Итиннэ сэр
гэ Ленин аатынан колхоз Дьа
былла уонна Мыйдаарыйы бөҕүө
лэктэриигэр дуоҕаабар быһыытынан
маҥаныыннары тутар. Итэ тү
туулары колхоз быйыл бүтэрэр
сорукталах. Бу үчүгэй бачтыны
оройуон атын хаһаайыстыбалара
эйүүлэриигэр баҕарабыт.

Үөрүс суол итэҕэсинтиэн транс
спорбыт армыйда буолар. Бэйэ
бит күүспүтүнэн оройуонча сыл
устата таһыллар 10-тан тахса
тыһынча тонна таһаҕалы тиэ
бэр сыахпыт суох. Ол ыраах и

АТАСТЫЫ БҮТҮҮТЭ

Артамыан
Атаһын көрсүбүт.
Артамыан
Алыһын диэн үөрбүт.
...Дьэ уонна бакаалы толорон
Дэбдэйэн-чаччаан олорон
Артамыан аһара дайбыы
Атаһар кэпсээнин сыҥаалыыр:
—Нахай, бу көрсүһүү буолуо дуо!
Бодка диэн! Хаһын да ыныгар...
Аныгыс көрсүүтэ,' дэдэруом
(Арыйах да хонук ыныгар,
Аҥну баҕас, чэ, бэлэлуо!),
Арыгы оннугар бэрбах
Анды арыытын ыймахтыаг!
Үйтан кат дуу хата, хамыйах
Улахан соҕуһун, атаһыах!..

Сотору Артамыан атаһа
Соруоктаах болдьоҕор тэнсуйар.
Анды арыытын атаһа
Амсатыах буолбутун саатар.

Артамыан ойдөбөт: «Ха-ханнык

Андыаҥ, арыыны?!.» — Дьэ, кырдьык
Даҕаны ойдөбөт буолуоҕа,
Дэллэҥнээн наһаата ол сахха!

Атаһа сүөм түстэ, тымныйда.
Артамыан хоһугар аргыйда.
Артамыан үрдүгэр хом тыллар
Аныгыан тыалланан саалаллар:
—«Атаһыэ,' «атаһым» диэ-диэгин
Ааастаан эккираан биэрэриҥ
Букатын сымыйа эбит дии!
Албыннаыр киһигин бу миигин,
Аһара саҥаҥнэҥ кулэҥнин,
Буллаҕыҥ абатын, дьэ, бэйи...

Иннилэр тиһэҕэр: «Ак-казы!..» —
Итиннэ бүттэҕэ атастыы.

Атырдьах маһыныы арахсыы.
Атастыы буолууга — быраастыа!..

Арыгы ыһа-ыһа чабылаллар
Ардыгар бу маннык чаллыйар.

КӨННӨРҮҮ

«Саҥа олох» хаһыат от ыйын 20 күнүгэр № -гэр «Суоҕуһаһаа
ыын бөлөхтөһүннэ бастаны субуотуньук түүктэрин түһүн
ыстатыйаҕа тутуу механизированнай участата субуотуп
ньуга кыллыыны ыбата диэн сыыһа бэчээттэммитин кытта
ны ылла диэн уонна Чурапчы аҥыс кылаастаах оскуолатын
партийнай тэриллиэ секретаря Борисова А. А. диэн Слеще
ва Е. Г. диэн кэпсиэрэн ааҕыллыахтаах.

Редакторы солбуйаачы
А. Г. ТУРАНТАЕВ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор — 9-13-95, отделлар — 9-14-95, уоҥсай — 9-15-05.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и райсовета депутатов трудящихся Якутской АССР

Саҥаһын № -гэ 88 Чурапчинская районная типография, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 12 Тираж 2484.